

บทที่ 3

อุปกรณ์และวิธีการทดลอง

3.1 การทดลองที่ 1 ศึกษาผลของการเสริมเปลือกมันฝรั่ง เศษมันฝรั่ง หัวมันฝรั่งคั้ดทิ้ง และเปลือกมันฝรั่ง + เศษมันฝรั่ง + หัวมันฝรั่งคั้ดทิ้ง ในอาหารโคต้อ กระบวน การหมักในกระเพาะรูเมน

โดยการทดลองแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้คือ

Treatment 1	กลุ่มที่มีการเสริมเปลือกมันฝรั่ง	4 kg/day
Treatment 2	กลุ่มที่มีการเสริมเศษมันฝรั่ง	4 kg/day
Treatment 3	กลุ่มที่มีการเสริมหัวมันฝรั่งคั้ดทิ้ง	4 kg/day
Treatment 4	กลุ่มที่มีการเสริมเปลือกมันฝรั่ง+เศษมันฝรั่ง+หัวมันฝรั่งคั้ดทิ้ง	4 kg/day (ในอัตราส่วน 1 : 1 : 1 เท่า ๆ กัน)

ให้อาหารปริมาณ 3 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักตัว (วัตถุแห้ง) อาหารหยาบที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ คือ ฟางข้าว ให้อาหารวันละ 2 ครั้ง เวลา 06.00 น. และ 18.00 น.

3.1.1 สัตว์ทดลอง

สัตว์ทดลองที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ โคนมลูกผสมพันธุ์โฮสไตน์พีริเชียน x พันธุ์พื้นเมือง อายุประมาณ 2-3 ปี น้ำหนักเฉลี่ย 338.2 กิโลกรัม จำนวน 4 ตัว ได้รับการผ่าตัดใส่ท่อเก็บตัวอย่างอาหารที่กระเพาะรูเมน (rumen fistula) (ทักษิณี และเทอดชัย, 2530)

3.1.2 วิธีการทดลอง

วางแผนการทดลองแบบ Crossover Designs (Kuehl, 1994) โดยแบ่งโคออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 1 ตัว ตามชนิดของอาหารทดลองจำนวน 4 ช่วงการทดลอง แต่ละช่วงใช้ระยะเวลาในการทดลองช่วงละ 10 วัน

แบ่งการทดลองออกเป็นช่วงต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ระยะปรับตัว (preliminary period) เป็นช่วงเวลาที่ปล่อยให้โคและจูลินทรีย์ปรับตัวเข้ากับอาหารทดลองและขับถ่ายอาหารเดิมออกจากทางเดินอาหารออกให้หมด โดยในระยะนี้ใช้เวลา 6 วัน

2. ระยะเก็บข้อมูล (collection period) ใช้เวลา 4 วัน ซึ่งทำการเก็บตัวอย่างของเหลวจากกระเพาะรูเมน (rumen fluid) เพื่อทำการวัดแอมโมเนียไนโตรเจนที่เกิดขึ้นในกระเพาะรูเมนโดยวิธี Conway Method (Voigt and Steger, 1976) ทำการวัดก่อนที่โคจะกินอาหาร 1 ชั่วโมง และหลังจากโคกินอาหารแล้วในชั่วโมงที่ 1, 2, 3, และ 4 ชั่วโมง และทำการวัดค่าความเป็นกรด -ด่างในกระเพาะรูเมน (ruminal pH) โดยการสอดแท่ง electrode ลงไปวัดความเป็นกรด -ด่างที่บริเวณด้านล่างของกระเพาะรูเมนซึ่งทำการวัดก่อนที่โคจะกินอาหาร 1 ชั่วโมง และหลังจากโคกินอาหารแล้วในชั่วโมงที่ 1, 2, 3, 4 และ 5 ชั่วโมง

3.1.3 การวิเคราะห์ทางสถิติ

วิเคราะห์ผลการทดลองโดยวิธีการวิเคราะห์หว่าเรียนซ์ (Analysis of variance) ใช้แผนการทดลองแบบ Crossover Designs (Kuehl, 1994) จำนวน 4 ช่วงการทดลอง และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วยวิธี Duncan's New Multiple Range Test (Steel and Torrie, 1980)

3.2 การทดลองที่ 2 การศึกษาการย่อยได้ในกระเพาะรูเมนโดยวิธี Nylon bag technique

ศึกษาการย่อยได้ของวัตถุแห้งและอินทรีย์วัตถุของอาหารหยาบ เปลือกมันฝรั่ง เศษมันฝรั่ง และ ผลมันฝรั่งคัดทิ้งที่ใช้ในการทดลองโดยวิธี Nylon bag technique ตามวิธีการของ Ørskov and McDonald (1979)

3.2.1 สัตว์ทดลอง

สัตว์ทดลองที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือโคนมลูกผสมพันธุ์โฮสตันน์พีรีเซียน x พันธุ์พื้นเมือง อายุประมาณ 2-3 ปี น้ำหนักเฉลี่ย 338.2 กิโลกรัม จำนวน 4 ตัว ได้รับการผ่าตัดใส่ท่อเก็บตัวอย่างอาหารที่กระเพาะรูเมน (rumen fistula) ตามวิธีการของ ทศนีย์ และเทอดชัย (2530) ที่ได้รับอาหารทดลองทั้ง 4 กลุ่มการทดลอง

3.2.2 วิธีการทดลอง

นำตัวอย่างอาหารมาบดผ่านตะแกรงขนาด 2 มิลลิเมตร ใช้ถุงไนลอนขนาด 7 x 15 เซนติเมตร ที่มีขนาดสูงของรู 40 ไมโครเมตร ซึ่งตัวอย่างอาหาร 3 กรัม ใส่ลงในถุงไนลอนที่ทราบน้ำหนักคงที่ และนำไปหมักย่อยในส่วนล่างของกระเพาะรูเมน โดยใช้เวลาในการหมักย่อย 8 ช่วงเวลาคือ 0, 2, 4, 8, 16, 24, 48, 72 และ 96 ชั่วโมง แต่ละระยะทำซ้ำ 2 ถุง เมื่อครบกำหนดเวลาเอาถุงออกจากกระเพาะรูเมน จากนั้นนำถุงทั้งหมดมาล้างทำความสะอาดด้วยเครื่องซักผ้านาน 15 นาที นำไปอบที่อุณหภูมิ 60 องศาเซลเซียสเป็นเวลา 48 ชั่วโมง แล้วนำถุงตัวอย่างไปชั่งน้ำหนักที่เหลือ

การคำนวณเปอร์เซ็นต์ตัวตุงแห้งที่หายไป (% Dry matter disappearance)

$$\% \text{ DM disappearance} = \frac{W_1 + W_2 + W_3}{W_2} \times 100$$

เมื่อ W_1 = น้ำหนักตุง

W_2 = น้ำหนักตัวอย่างอาหารเริ่มต้น

W_3 = น้ำหนักตุง+ตัวอย่างอาหารหลังอบ

นำค่า % DM disappearance ที่ชั่วโมงต่างๆ ไปคำนวณหาการย่อยสลาย และค่าพารามิเตอร์ต่างๆ ของการย่อยสลายของโภชนะ โดยโปรแกรมสำเร็จรูป NEWAY (Chen, 1997) โดยใช้สมการ

$$P = a + b(1 - e^{-ct})$$

P = โภชนะที่หายไปเวลา t (degradation at time t)

เมื่อ a = ส่วนที่ละลายได้ (immediately soluble material)

b = ส่วนที่ไม่ละลายแต่สามารถย่อยได้ (immediately soluble material)

c = ส่วนที่ละลายได้ (immediately soluble material)

3.2.3 การวิเคราะห์ทางสถิติ

วิเคราะห์ผลการทดลองโดยวิธีการวิเคราะห์หว่าเรียนซ์ (Analysis of variance) ใช้แผนการทดลองแบบสุ่มตลอด (Completely Randomized Design, CRD) และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วยวิธี Duncan's New Multiple Range Test (Steel and Torrie, 1980)

3.3 การทดลองที่ 3 การประเมินค่าการย่อยได้และพลังงานโดยวิธีการวัดปริมาณแก๊สที่เกิดขึ้น (Gas production techniques)

3.3.1 สัตว์ทดลอง

สัตว์ทดลองที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้คือ โคนม ลูกผสม พันธุ์ไฮสไตน์ฟรีเซียน x พันธุ์พื้นเมือง อายุประมาณ 2-3 ปี น้ำหนักเฉลี่ย 338.2 กิโลกรัม จำนวน 4 ตัว ได้รับการผ่าตัดใส่ท่อเก็บตัวอย่างอาหารที่กระเพาะรูเมน (rumen fistula) ตามวิธีการของทศนีย์ และเทอดชัย (2530) ที่ได้รับอาหารทดลองทั้ง 4 กลุ่มการทดลองเป็นตัวให้น้ำจากกระเพาะหมัก

3.3.2 วิธีการทดลอง

ชั่งตัวอย่างอาหารที่บดผ่านตะแกรงขนาด มม. ประมาณ 500 มก. ลงในหลอดแก้วขนาดใหญ่ ลักษณะคล้ายเข็มฉีดยา (syringe) ที่มีขีดบอกปริมาตรอยู่ข้างหลอด ปลายหลอดมีสายยางสั้นพร้อมคลิปเปิดปิด ใช้วาสลินทาให้ทั่ว แล้วสอดเข้าไปในหลอดแก้ว อุณหภูมิทดลองที่ได้ใส่ตัวอย่างไว้แล้วในตู้อบที่อุณหภูมิ 39 องศาเซลเซียส จนกว่าจะนำมาใช้

- เตรียมหลอด syringe หลอดที่ 1-5 สำหรับทำ blank
- หลอด syringe หลอดที่ 6-10 สำหรับตัวอย่างอาหารหยาบมาตรฐาน
- หลอด syringe หลอดที่ 11-15 สำหรับตัวอย่างอาหารข้นมาตรฐาน

การเตรียม rumen buffer medium ให้เต็มสารละลายต่อไปนี้ตามลำดับ

ปริมาณ (มล.)	) ต่อ 1 หลอด
1. น้ำ	10
2. Buffer solution	5
3. Macromineral solution	5
4. Resazurine solution	0.025
5. Micromineral solution	0.0025
6. Reduction solution	1
7. Rumen fluid	10

การเตรียมสารละลายให้เตรียมเพื่อปริมาณที่ต้องการไว้อีก 10 หลอด เพื่อให้สะดวกในการเปิดผสมสารละลาย 1-5 ก่อนที่จะเติมน้ำจากรูเมน แซ่สารละลายในอ่างน้ำอุ่น 39 องศาเซลเซียส ทำให้มีสภาพไร้ออกซิเจนโดยผ่านแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ไปตลอดเวลา คนด้วย magnetic stirrer

ก่อนเติม rumen fluid ให้ตรวจดูอุณหภูมิอีกครั้งว่าเป็น 39 องศาเซลเซียส แน่หรือไม่ จากนั้นเติม reduction solution ลงไปสีของสารละลายจะค่อยๆ เปลี่ยนจากสีฟ้าเป็นสีชมพู และไม่มีสีตามลำดับ แสดงว่าเกิด reduction อย่างสมบูรณ์ แล้วจึงค่อยเติม rumen liquor มีฉะนั้นค่าที่ได้จะไม่ถูกต้อง เพราะแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ที่เกิดขึ้นในหลอดจะถูกนำไปใช้ในการ reduction

การเติมน้ำจากรูเมนและการ incubate กับตัวอย่าง เติมน้ำจากรูเมนก่อนให้สัตว์กินอาหารเมื่อเช้า ขวดที่ใช้เก็บควรมีขนาด 1 ลิตร ทำขวดให้เป็นสภาพไร้ออกซิเจนโดยใช้แก๊สคาร์บอนไดออกไซด์เป่าลงไป และลวกขวดด้วยน้ำอุ่น ใช้วิธีบีบผ่านผ้ากรองตาหาลงไปในขวดก็ได้ เก็บให้เต็มขวดเพื่อไม่ให้มีออกซิเจน ปิดฝาอย่าให้ออกซิเจนเข้าได้ ใช้กระดิกเพื่อรักษาอุณหภูมิ เมื่อนำมาถึงห้องปฏิบัติการให้แช่ในอ่างน้ำอุ่นที่อุณหภูมิ 39 องศาเซลเซียส ผ่านแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์เพื่อไล่ออกซิเจนออก

ตวงน้ำจากกรูเมนตามปริมาณที่ต้องการผสมกับสารละลายหมายเลข 1-6 ในขวดที่วางในอ่างน้ำอุ่นที่อุณหภูมิ 39 องศาเซลเซียส คนให้เข้ากันตลอดเวลาด้วย magnetic stirrer ขณะเดียวกันผ่านแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ลงในสารละลายโดยจุ่มสายยางลงในขวด ใช้ปิเปตป้อนสารละลาย rumen liquor buffer mixture ผ่านท่อสายยางเข้าในหลอดตัวอย่าง จับหลอดตัวอย่างชูด้านปลายขึ้นให้อยู่ในแนวตั้งระดับสายตา ไล่ฟองแก๊สที่มีในหลอดออกให้หมดปิดท่ออย่างปลายหลอดหนีบด้วยคลิปหนีบ อ่านปริมาตรของส่วนผสมทั้งหมดในหลอดตัวอย่างด้วยทศนิยม 1 ตำแหน่ง บันทึกไว้ (V_0) โดยอ่านค่าที่แก๊สที่ 2 4 6 8 12 24 48 72 และ 96 ชั่วโมง บันทึกปริมาณแก๊สที่เกิดขึ้นและนำไปคำนวณอัตราแก๊สที่เกิดขึ้น วิธีวัดปริมาณแก๊ส (gas production technique) ตามวิธีการของ Menke and Steingass (1998) ทำการคำนวณค่าแก๊สสุทธิที่ 24 ชั่วโมงจากสมการ

$$GP(\text{ml}/200 \text{ mg DM}, 24 \text{ h}) = \frac{(V_{24} - V_0 - GP_0) \times 200 \times (Fh + Fc)}{W}$$

เมื่อ GP คือ ปริมาตรแก๊สสุทธิ (มิลลิลิตร) ที่เกิดจากการ incubate ตัวอย่างอาหาร 200 มิลลิกรัม (วัตถุแห้ง) เป็นเวลา t ชั่วโมง

V_0 คือ ปริมาตรส่วนผสมทั้งหมดที่อ่านได้ข้างหลอดก่อน incubate

V_{24} คือ ค่าที่อ่านได้ข้างหลอดเมื่อ incubate ได้ 24 ชั่วโมง

GP_0 คือ ค่าเฉลี่ยของแก๊สที่เกิดในหลอด blank อ่านได้ที่ 24 ชั่วโมง

Fh คือ $44.16/(GPh - GP_0)$; roughage correction factor

Fc คือ $62.6/(GPc - GP_0)$; concentrate correction factor

W คือ น้ำหนักตัวอย่างเป็นมิลลิกรัมวัตถุแห้ง

GPh คือ ปริมาตรที่เกิดจากการ incubate ตัวอย่างอาหารขยายมาตรฐาน (มิลลิลิตร)

GPc คือ ปริมาตรที่เกิดจากการ incubate ตัวอย่างอาหารขึ้นมาตรฐาน (มิลลิลิตร)

นำค่าที่ได้มาแทนในสมการเพื่อคำนวณหาการย่อยได้ของอินทรีย์วัตถุ (organic matter digestibility, OMD) พลังงานใช้ประโยชน์ได้ (metabolizable energy, ME) และพลังงานสุทธิเพื่อการให้นม (net energy for lactation, NE_L) ดังนี้

$$OMD = 9.00 + 0.9991 GP + 0.0595 CP + 0.0181 \text{ ash}$$

$$ME = 1.06 + 0.157 GP + 0.0084 CP + 0.022 EE - 0.0081 \text{ ash}$$

$$NE_L = -0.36 + 0.1149 GP + 0.0054 CP + 0.0139 EE - 0.0054 \text{ ash}$$

3.3.3 การวิเคราะห์ทางสถิติ

วิเคราะห์ผลการทดลองโดยวิธีการวิเคราะห์ห่าาเรียนซ์ (Analysis of variance) ใช้แผนการทดลองแบบสุ่มตลอด (Completely Randomized Design, CRD) และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วยวิธี Duncan's New Multiple Range Test (Steel and Torrie, 1980)

3.4 การทดลองที่ 4 การศึกษาการย่อยได้โดยวิธี Cellulase technique

ศึกษาการย่อยได้ของวัตถุแห้งและอินทรีย์วัตถุของอาหารที่ใช้ทำการทดลอง โดยวิธี Cellulase technique ตามวิธีการของ De Boever *et al.* (1986)

3.4.1 วิธีการทดลอง

นำตัวอย่างอาหารมาอบที่อุณหภูมิ 100 องศาเซลเซียส 6 ชั่วโมง แล้วบดให้มีขนาด 1 มิลลิเมตร ซึ่งตัวอย่างอาหาร 300 มิลลิกรัม ใส่ใน glass filter-crucible เติม pepsin-hydrochloric acid solution ที่มีอุณหภูมิ 40 องศาเซลเซียส 30 มิลลิลิตร นำไปบ่มที่อุณหภูมิ 40 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 24 ชั่วโมง เขย่า crucible ทุก 5 ชั่วโมงเมื่อบ่มครบ 24 ชั่วโมง นำ crucible ไปแช่ใน water bath ที่อุณหภูมิ 80 องศาเซลเซียส นาน 45 นาที แล้วทำการดูดสารละลายออกและกากอาหารด้วย น้ำกลั่นอุณหภูมิ 40 องศาเซลเซียส เติม cellulase-buffer solution ที่มีอุณหภูมิ 40 องศาเซลเซียส 30 มิลลิลิตร นำไปบ่มที่อุณหภูมิ 40 องศาเซลเซียสเป็นเวลา 24 ชั่วโมง เขย่า crucible ทุก 5 ชั่วโมง เมื่อบ่มครบ 24 ชั่วโมง ดูดสารละลายออกและล้างกากอาหารด้วยน้ำกลั่นที่มีอุณหภูมิ 40 องศาเซลเซียส นำกากอาหารที่ไม่ย่อยไปอบที่อุณหภูมิ 103 องศาเซลเซียส เพื่อหาค่าวัตถุแห้งและ นำกากไปเผาที่อุณหภูมิ 550 องศาเซลเซียส เพื่อหาค่าอินทรีย์วัตถุ

การคำนวณหาการย่อยได้

คำนวณหาการย่อยได้ของวัตถุแห้งและอินทรีย์วัตถุ จากสมการ

$$\text{digestibility (\%)} = \frac{W_o - W_t}{W_o} \times 100$$

เมื่อ W_o = ปริมาณ โภชนะในอาหารก่อนการย่อย

W_t = ปริมาณ โภชนะในการอาหารหลังการย่อย

การคำนวณหาค่าพลังงานเมตาบอลิซึม (ME) และค่าพลังงานสุทธิเพื่อการให้นม (NE_L) นำค่าการย่อยได้อินทรีย์วัตถุ (organic matter digestibility, OMD) ที่ได้ไขมัน (EE) ไปคำนวณเป็นค่าพลังงานเมตาบอลิซึม (metabolizable energy, ME) และค่าพลังงานสุทธิเพื่อใช้ในการให้นม (net energy for lactation, NE_L) โดยใช้สมการที่ De Boever *et al.* (1986) ได้เสนอไว้ดังนี้

$$ME \text{ (MJ/kgDM)} = 0.150 \times OMD + 0.241 \times EE - 0.99 \quad (R^2 = 0.96)$$

$$NE_L \text{ (MJ/kgDM)} = 0.112 \times OMD + 0.159 \times EE - 2.37 \quad (R^2 = 0.96)$$

3.4.2 การวิเคราะห์ทางสถิติ

วิเคราะห์ผลการทดลองโดยวิธีการวิเคราะห์ห่าเวียนซ์ (Analysis of variance) ใช้แผนการทดลองแบบสุ่มตลอด (Completely Randomized Design, CRD) และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วยวิธี Duncan's New Multiple Range Test (Steel and Torrie, 1980)

3.5 การทดลองที่ 5 ศึกษาสมรรถภาพการผลิตของโคเนื้อ

3.5.1 สัตว์ทดลอง

ใช้โคเนื้อพันธุ์พื้นเมือง อายุประมาณ 4-6 ปี น้ำหนักเฉลี่ย 145.31 กิโลกรัม จำนวน 16 ตัว เลี้ยงในคอกขังเดี่ยว ที่มีรางอาหาร และที่ให้น้ำในแต่ละคอก มีแร่ธาตุก้อนให้โคได้เลียงกินตลอดเวลา

3.5.2 วิธีการทดลอง

แบ่งโคเป็น 4 กลุ่มโดยโคทุกกลุ่มได้รับฟางข้าวเป็นอาหารหยาบอย่างเต็มที่โดยเทียบตามความต้องการที่ NRC ให้ได้รับอาหาร 4 สูตร ดังต่อไปนี้

Treatment 1 กลุ่มที่มีการเสริมเปลือกมันฝรั่ง 4 kg/day

Treatment 2	กลุ่มที่มีการเสริมเศษมันฝรั่ง	4 kg/day
Treatment 3	กลุ่มที่มีการเสริมหัวมันฝรั่งคัสดึง	4 kg/day
Treatment 4	กลุ่มที่มีการเสริม เปลือกมันฝรั่ง + เศษมันฝรั่ง + หัวมันฝรั่งคัสดึง	4 kg/day (ในอัตราส่วน 1 : 1 : 1 เท่า ๆ กัน)

ใช้ระยะเวลาในการทดลอง 60 วันบันทึกข้อมูลอาหารให้อาหารเหลือ ทุกวัน ให้อาหารเช้า และเย็นในเวลา 8.00 น. และ 15.00 น. เก็บข้อมูลปริมาณอาหารที่กินและ การเจริญเติบโต โดยทำการชั่งน้ำหนักโคก่อนเริ่มการทดลอง และหลังจากการทดลองแล้วเสร็จ

3.5.3 การวิเคราะห์ทางสถิติ

วิเคราะห์ผลการทดลองโดยวิธีการวิเคราะห์หว่าเรียนซ์ (Analysis of variance) ใช้แผนการทดลองแบบสุ่มตลอด (Completely Randomized Design, CRD) และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วยวิธี Duncan's New Multiple Range Test (Steel and Torrie , 1980)

3.6 สถานที่ที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยและรวบรวมข้อมูล

1. คอกโคทดลองภาควิชาสัตวศาสตร์และสัตว์น้ำ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. ห้องปฏิบัติการ อาหารสัตว์ ภาควิชาสัตวศาสตร์ และสัตว์น้ำ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

3.7 ระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย

ใช้ระยะเวลาในการทำวิจัยประมาณ 12 เดือน ระหว่างเดือน กันยายน 2551 – ตุลาคม 2552